

REKREASYON HİZMETLERİNE YÖNELİK BİREYLERİN DAVRANIŞSAL NİYETLERİ VE KİŞİLİK TİPLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ (INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN INDIVIDUALS' BEHAVIORAL INTENTIONS TOWARD RECREATION SERVICES AND THEIR PERSONALITY TYPES)

Ebru Özlem KORKUTATA^{1*} (<https://orcid.org/0000-0003-1298-8012>)

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Gelibolu Piri Reis MYO, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri, Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı, Çanakkale, Türkiye

Özet

Bu araştırmada, öğrencilerin kişilik tipleri ile rekreasyon hizmetlerine yönelik davranışsal niyetleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi 2024-2025 eğitim öğretim döneminde aktif öğrenciliği bulunan 46.748 kişilik bir evrenden tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen 408 öğrenci örneklem olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin rekreasyon hizmetlere yönelik davranışsal niyetleri 8 maddelik bir form ile belirlenirken kişilik tiplerinin belirlenmesi amacıyla “Beş Kişilik Faktörü -NEO Beş Faktör” ölçeğinden faydalanılmıştır. Öğrencilere yönelik kişilik tiplerinden dışadönüklük, açıklık, geçimlilik, sorumluluk ile rekreasyon hizmetlerine yönelik davranışsal niyet arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir ($p<0.05$). Nevrotiklik alt boyutunda ise yalnızca fiziksel, sağlık ve turistik rekreasyon hizmetlerine yönelik davranışsal niyet arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler saptanmıştır ($p<0.05$). Sonuç olarak öğrencilerin rekreasyon hizmetlerine yönelik davranışsal niyetleri ile kişilik tipleri arasında bir bağ olduğu söylenebilir. Çalışmanın bulguları, bireylerin rekreasyon hizmetlerine yönelik davranışsal niyetlerine ilişkin olarak, rekreasyon hizmetlerinin planlanması ve pazarlanmasında kişilik temelli farklılıkların dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Davranışsal Niyet, Kişilik Tipi, Öğrenci, Rekreasyon

Abstract

This study aims to examine the relationship between students' personality types and their behavioral intentions toward recreation services. The study population consisted of 46,748 active students enrolled at Çanakkale Onsekiz Mart University during the 2024-2025 academic year. A sample of 408 students was selected using a random sampling method. Behavioral intentions toward recreation services were measured using an 8-item questionnaire, while the "Big Five Personality Traits – NEO Five-Factor Inventory" was utilized to determine personality types. Statistically significant relationships were found between the personality traits of extraversion, openness, agreeableness, conscientiousness, and students' behavioral intentions toward recreation services ($p<0.05$). Regarding the neuroticism subdimension, significant relationships were observed only with behavioral intentions toward physical, health, and touristic recreation services ($p<0.05$). It can be concluded that there is a link between students' behavioral intentions toward recreation services and their personality types. Therefore, it is suggested that personality-based differences should be considered in the planning and personalized delivery of recreation services.

Keywords: Behavioral Intention, Personality Type, Student, Recreation

Giriş

Modern yaşamın getirdiği stres, yoğun iş temposu, okul hayatı ve kentleşmenin bireyler üzerindeki baskısı, boş zamanların anlamlı bir şekilde değerlendirilmesini önemli hale getirmiştir. Bu bağlamda, rekreasyon hizmetleri, bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayan önemli bir alan olarak ön plana çıkabilmektedir. Rekreasyon hizmetleri, öğrencilerin boş zamanlarında ihtiyaç duydukları fiziksel, zihinsel, sosyal ve ruhsal doyumu sağlamak amacıyla sunulan; somut bir malın mülkiyetini gerektirmeyen, katılımcıya haz, yarar ve tatmin sağlayan, çoğunlukla deneyim temelli ve soyut nitelikteki etkinlikler bütünüdür. Bu hizmetler, belirli bir planlama ve organizasyon çerçevesinde kamu kurumları, yerel yönetimler, özel sektör

*Sorumlu yazar: ebruozlemkorkutata@gmail.com
DOI: 10.33083/joghat.2025.535

veya sivil toplum kuruluşları tarafından bireylerin gönüllü katılımına açık şekilde sunulabilmektedir (Ersöz vd., 2009). Rekreasyonel aktiviteler, fiziksel rekreasyon (egzersiz ve spor), sosyal rekreasyon (toplum odaklı aktiviteler), kültürel rekreasyon (el sanatları, müzik, sanat), doğa temelli rekreasyon (ekoturizm, yürüyüş, kampçılık) ve duygusal/zihinsel rekreasyon (hobi aktiviteleri, okuma, meditasyon) gibi farklı kategorilere ayrılır (Hazar, 2009). Bireyler açısından bu rekreasyonel aktivitelerin, insanların yaşam kalitesini iyileştirmek, okul yaşantısındaki zorluklarla mücadele etmek, stresle başa çıkmak, sosyal ilişkiler kurmak ve kendini gerçekleştirme ihtiyacını karşılamak gibi çeşitli faydaları vardır. Bu hizmetlerin doğru kullanımı, bireylerin onlara karşı tutum ve davranışlarıyla yakından ilişkilidir (Iso-Ahola, 1980). Bu doğrultuda, öğrencilerin ve genç nüfusun rekreasyon hizmetlerine katılımını anlamak onların bu hizmetlere yönelik davranışsal niyetlerini incelemeyi önemli hale getirmektedir. Davranışsal niyet, bir kişinin belirli bir davranışı gerçekleştirmeye hazır olma durumunu ve eğilimini ifade eder ve genellikle Planlı Davranış Teorisi (Ajzen, 1991) bağlamında yorumlanır. Bu bağlamda, bir kişinin rekreasyon hizmetlerinden yararlanma niyeti, faaliyetlere yönelik tutumuna ve sosyal çevresinin destekleyiciliğine bağlı olarak değişebilir. Örneğin, sosyal kaynaklardan sağlanan gelir ve kişide olumlu bir tutum oluşturan bir rekreasyon faaliyeti, katılım olasılığını artırabilir (Fishbein ve Ajzen, 1975). Öte yandan bireylerin kişilik özellikleri de boş zaman tercihlerini ve rekreasyon hizmetlerine katılım eğilimlerini etkileyebilmektedir. Kişilik, kişinin doğuştan sahip olduğu biyolojik yatkınlıklarla, daha sonra yaşam deneyimleri ve sosyal çevre aracılığıyla edindiği yatkınlıkların bir birleşimi olarak tanımlanabilir. Bir bireyin toplumda sergilediği benzersiz ve ayırt edici davranış kalıplarının toplamıdır (Şimşek vd., 2001). Kişilik tipleri, Beş Faktör Kişilik Teorisi bağlamında; dışadönüklük, nevrozizm, uyumluluk, deneyime açıklık ve sorumluluk bilinci olmak üzere beş boyutta ele alınır. Bu boyutlar, insanların sosyal etkileşim düzeylerine ve yeni deneyimlere olan eğilimlerine göre farklılık gösterir. Örneğin, dışadönükler sosyal aktivitelere katılmaya daha yatkınken, deneyime açık kişiler yeni ve çeşitli boş zaman aktivitelerine ilgi duyabilir (McCrae ve Costa, 1999). Buradan hareketle bu araştırma, öğrencilerin kişilik tipleri ile rekreasyon hizmetlerine yönelik davranışsal niyetleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Rekreasyon hizmetleri, özellikle öğrencilerin yaşam kalitelerini artıran ve psikolojik refahlarına yardımcı olan değerli sosyal araçlardan biri olabilir. Bu hizmetlerden yararlanma niyeti, bireylerin kişilik özellikleri ve sosyal eğilimleriyle bağlantılı olabileceği düşünülebilir. Farklı kişilik tiplerine sahip bireylerin rekreasyon hizmetlerine yönelik eğilimlerinin anlaşılması, literatüre katkıda bulunması ve uygulayıcılar için bir referans görevi görmesi hedeflenmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde çalışmanın amacında yer alan kavramlar olan *Davranışsal Niyet*, *Kişilik Tipi* ve *Rekreasyon* kavramlarına yönelik literatür verilmiştir.

Rekreasyon Kavramı: Rekreasyon, bireylerin boş zamanlarını değerlendirmek, fiziksel ve ruhsal iyilik hâllerini geliştirmek amacıyla gönüllü olarak katıldıkları etkinliklerdir (Karaküçük, 2014). Spor, kültürel etkinlikler, sanatsal faaliyetler, doğa gezileri ya da dinlence gibi çok geniş bir yelpazeyi kapsar. Rekreasyon, yalnızca bireysel rahatlatma değil, aynı zamanda toplumsal uyum ve sosyal etkileşim açısından da önem taşır. Bu hizmetleri tercih etmede en önemli faktörlerden biri davranışsal niyettir. Ajzen'in (1991) Planlı Davranış Teorisi'ne göre bireylerin bir rekreasyon etkinliğine katılma kararı, onların bu davranışı gerçekleştirmeye konusundaki niyetlerine bağlıdır. Niyet; tutumlar, sosyal normlar ve algılanan davranışsal kontrol tarafından şekillenir (Fishbein ve Ajzen, 2010). Örneğin, bireyin sağlıklı yaşam konusundaki olumlu tutumu, arkadaş çevresinden gelen destek ve rekreasyon hizmetine kolay erişim, katılım niyetini güçlendirir. Bununla birlikte, kişilik özellikleri bireylerin rekreasyonel tercihlerini ve davranışsal niyetlerini önemli ölçüde etkiler (McCrae ve Costa, 1997).

Kişilik ve Beş Faktör Kişilik Modeli: Kişilik, bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını belirli bir tutarlılık içinde şekillendiren kalıcı özellikler bütünü olarak tanımlanır (McCrae ve Costa, 1997). Beş Faktör Kişilik Modeli (Big Five Personality Traits) psikoloji alanında en çok kabul gören kişilik sınıflandırmalarından biridir. İnsan kişiliğini beş temel boyutta açıklar. (John ve Srivastava, 1999). Sorumluluk düzeyi yüksek bireylerin planlı davranışlarda bulunma niyetinin daha güçlü olduğu, dışadönük bireylerin sosyal etkileşim gerektiren davranışlara yönelik daha yüksek niyet geliştirdikleri bulunmuştur (Judge ve Ilies, 2002). Beş Faktör Modeli, kişiliğin evrensel boyutlarını açıklayan ve araştırmalarda sıkça kullanılan bir ölçüt sistemidir (McCrae ve Costa, 1997). Bu boyutlar şunlardır:

1. Dışadönüklük (Extraversion)

- Sosyallik, girişkenlik, konuşkanlık, enerji ve pozitif duygular ile ilgilidir.
- **Yüksek düzey:** Canlı, sosyal ortamlarda rahat, liderlik eğilimli.
- **Düşük düzey:** Daha içine kapanık, sessiz, yalnızlığı tercih eden.

2. Uyumluluk / Geçimlilik (Agreeableness)

- Yardımseverlik, empati, işbirliği, güven ve alçakgönüllülükle ilgilidir.
- **Yüksek düzey:** Nazik, hoşgörülü, başkalarıyla iyi geçinen.
- **Düşük düzey:** Rekabetçi, şüpheli, eleştirel, daha bireyselci.

3. Sorumluluk / Özdisiplin (Conscientiousness)

- Düzenlilik, planlılık, özdenetim ve başarıya yönelik çalışma ile ilgilidir.
- **Yüksek düzey:** Çalışkan, planlı, güvenilir, hedef odaklı.
- **Düşük düzey:** Düzensiz, erteleyici, dikkatsiz, sorumluluk bilinci zayıf.

4. Duygusal Denge / Nevrotiklik (Neuroticism)

- Olumsuz duygulara yatkınlık, stresle başa çıkma gücüyle ilgilidir.
- **Yüksek düzey:** Kaygılı, öfkeli, kırılgan, stresli.
- **Düşük düzey (duygusal denge):** Sakin, stres altında dayanıklı, duygusal olarak dengeli.

5. Deneyime Açıklık (Openness to Experience)

- Hayal gücü, yaratıcılık, merak, sanata ve yeni deneyimlere açıklık ile ilgilidir.
- **Yüksek düzey:** Yenilikçi, yaratıcı, sanata ve farklı fikirlere açık.
- **Düşük düzey:** Geleneksel, değişime kapalı, pratik çözümleri tercih eden.

Davranışsal Niyet Kavramı: Davranışsal niyet, bireylerin belirli bir davranışı gerçekleştirme konusundaki öznel eğilimleri veya planlarını ifade eder. Özellikle **Planlı Davranış Teorisi** kapsamında Ajzen (1991), davranışsal niyetin, bireyin davranışı üzerinde büyük ölçüde etkili olduğunu belirtmiştir. Niyet, bireyin tutumları, algılanan sosyal normlar ve algılanan davranışsal kontrol unsurlarından etkilenmektedir. Başka bir ifadeyle, birey bir davranışı gerçekleştirmeyi ne kadar güçlü bir şekilde niyet ederse, bu davranışı sergileme olasılığı da o ölçüde artmaktadır (Fishbein ve Ajzen, 2010). Elbette ki bu davranışa neden olan faktörler araştırmaya değer olup, bireyin kişilik özellikleri de önemli bir rol oynamaktadır. Kişilik özellikleri, bireylerin tutumlarını, algılarını ve karar verme süreçlerini etkilediği için davranışsal niyet üzerinde de belirleyici rol oynar (McCrae ve Costa, 1997). Turizm, sağlık, eğitim ve tüketici davranışları gibi birçok alanda yapılan araştırmalar, davranışsal niyetin, bireylerin gelecekteki eylemlerini öngörmede kritik bir değişken olduğunu ortaya koymuştur (Armitage ve Conner, 2001).

Kişilik, Davranışsal Niyet ve Rekreatyon Hizmetleri İlişkisi: Rekreatyonel faaliyetlere katılım da çoğunlukla bireylerin davranışsal niyetleri ile şekillenir. Bir kişinin boş zamanını nasıl değerlendireceği, hangi rekreatyon faaliyetlerini tercih edeceği ya da düzenli katılım gösterip göstermeyeceği, niyetleri üzerinden öngörülebilir (Fishbein ve Ajzen, 2010). Kişilik özelliklerinin, bireylerin tutumlarını, algılarını ve karar verme süreçlerini etkilediği için davranışsal niyet üzerinde de belirleyici rol oynadığı yukarıda ifade edilmiştir (McCrae ve Costa, 1997).

Örneğin Beş Faktör Kişilik Modeli (dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge ve deneyime açıklık), bireylerin belirli bir davranışı gerçekleştirme niyetlerini anlamada sıkça kullanılan bir çerçevedir (John ve Srivastava, 1999). Sorumluluk düzeyi yüksek bireylerin planlı davranışlarda bulunma niyetinin daha güçlü olduğu, dışadönük bireylerin sosyal etkileşim gerektiren davranışlara yönelik daha yüksek niyet geliştirdikleri bulunmuştur (Judge ve Ilies, 2002).

Ajzen'in (1991) **Planlı Davranış Teorisi** de kişilik özelliklerinin, tutum ve algılar üzerinden davranışsal niyeti şekillendirdiğini öne sürer. Dolayısıyla kişilik özellikleri, bireyin bir davranışı gerçekleştirme konusundaki niyetini hem doğrudan hem de dolaylı yollardan etkilemektedir. Bu noktada **kişilik özellikleri**, bireylerin rekreatyona yönelik davranışsal niyetlerini doğrudan etkiler. **Beş Faktör Kişilik Modeli**'ne göre Rekreatyon tercihleri aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır (McCrae ve Costa, 1997):

- **Dışadönüklük** yüksek bireyler; sosyal etkileşim gerektiren spor, grup oyunları veya kültürel etkinliklere daha yüksek niyet gösterirler.
- **Uyumluluk** yüksek kişiler; işbirliğine dayalı, sosyal bağları güçlendiren rekreasyon etkinliklerine yönelirler.
- **Sorumluluk** düzeyi yüksek olanlar; planlı şekilde düzenli spor ya da sağlık odaklı etkinliklere katılma niyeti geliştirirler.
- **Nevrotiklik** (duygusal dengesizlik) yüksek bireylerde; stres ve kaygı nedeniyle riskli ya da yoğun sosyal etkileşim gerektiren etkinliklere katılım niyeti düşük olabilir. Ancak yoga, meditasyon gibi rahatlatıcı rekreasyon faaliyetlerine yönelme niyetleri güçlü olabilir.
- **Deneyime açıklık** yüksek bireyler; sanatsal, kültürel ya da yenilikçi rekreasyon faaliyetlerine (örneğin doğa sporları, yeni dans türleri) daha yüksek niyet geliştirebilirler.

Dolayısıyla kişilik özellikleri, bireyin hangi rekreasyon faaliyetlerine katılma niyeti geliştirdiğini belirleyen kritik bir faktördür. Bu durum, turizm ve rekreasyon alanında planlama yapılırken, farklı kişilik tiplerinin davranışsal niyetleri dikkate alınarak daha uygun etkinlik tasarımlarının yapılabileceğini göstermektedir.

Yöntem

Bu çalışma YÖNP-035 proje numarası ile Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Komisyonu'nun almış olduğu 16.05.2025 tarih ve 127/172 sayılı karar kapsamında etik ilkelerine oybirliği ile uygun bulunmuştur.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeline uygun olarak tasarlanmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha çok değişken arasında ortaya çıkan değişimin belirlenmesi amacıyla kullanılan bir tarama modelidir (Karasar, 2018). İlişkisel tarama modeline uygun olarak tasarlanan bu çalışma rekreasyon hizmetlerine yönelik bireylerin davranışsal niyetleri ile kişilik tipleri arasındaki ilişki istatistiksel olarak ele alınmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi 2024-2025 eğitim öğretim döneminde aktif öğrenciliği bulunan 40.175 (Çomü, 2025) öğrenciden olasılıklı örnekleme yöntemlerinden olan tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen 408 öğrenci oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Katılımcılara ilişkin tanımlayıcı bilgilerin belirlenmesi amacıyla bilgi formu kullanılmıştır. Bunun yanı sıra katılımcıların rekreasyon hizmetlere yönelik davranışsal niyetleri 8 maddeden ve beşli likert türünden oluşan sorular ile belirlenmiştir.

Kişilik Tipleri Ölçeği: Kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla, McCrae ve Costa (1989) tarafından geliştirilen ve Türkçe çevrisi birçok araştırmacı tarafından yapılan “Beş Kişilik Faktörü -NEO Beş Faktör” ölçeğinden faydalanılmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan ölçekte 5’li Likert tipi derecelendirmeden yararlanılmış olup, ölçekteki ifadeler; “1: hiçbir zaman, 2: nadiren, 3: bazen, 4: sık sık, 5: her zaman” şeklinde sıralanmıştır. Ölçek, Nevrotiklik (1-2-3-4-5-6), Dışadönüklük (7-8-9-10-11-12), Açıklık (13-14-15-16-17-18), Geçimlilik (19-20-21-22-23-24), Sorumluluk (25-26-27-28-29-30) olmak üzere 5 alt boyuttan oluşmaktadır (Kabakulak ve ark., 2020).

Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veriler gruplandırılarak eksik veya hatalı girişlerden ayıklanmıştır. Daha sonra veri dağılımı ve ölçüm aracının güvenilirliği test edilmiştir. Analize hazır hale getirilen veriler hipotez testlerine tabi tutulmuştur. Bu bağlamda davranışsal niyetin ölçülmesi adına oluşturulan 8 maddelik yapı kişilik tipleriyle ilişkilendirilmiştir. İlişki analizi için Kendall’s tau-b korelasyon testi uygulanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen verilerin istatistiksel sonuçları tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Betimsel Sonuçlar

Değişkenler	Gruplar	n	%
Cinsiyetiniz nedir?	Kadın	221	54,2
	Erkek	187	45,8
Medeni durumunuz nedir?	Evli	27	6,6
	Bekar	381	93,4
Yaşınız nedir?	18 yaş altı	39	9,6
	19-20 yaş	146	35,8
	21-22 yaş	122	29,9
	23-24 yaş	49	12,0
	25 yaş ve üzeri	52	12,7
	0-17.002 TL	304	74,5
Geliriniz nedir?	17.003-27.000 TL	47	11,5
	27.001- 37.000 TL	21	5,1
	37.001 TL ve üzeri	36	8,8
Toplam		408	100,0

Araştırmaya katılan toplam 408 kişinin %54,2'si (n=221) kadın, %45,8'i (n=187) erkektir. Katılımcıların %93,4'ü (n=381) bekar, %6,6'sı (n=27) evlidir. Yaş dağılımı incelendiğinde, %9,6'sı (n=39) 18 yaş altı, %35,8'i (n=146) 19-20 yaş, %29,9'u (n=122) 21-22 yaş, %12,0'si (n=49) 23-24 yaş ve %12,7'si (n=52) 25 yaş ve üzerindedir. Katılımcıların gelir düzeyine bakıldığında, büyük çoğunluğunun (%74,5; n=304) 0-17.002 TL aralığında yer aldığı; %11,5'inin (n=47) 17.003-27.000 TL, %5,1'inin (n=21) 27.001-37.000 TL ve %8,8'inin (n=36) 37.001 TL ve üzeri gelire sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Kişilik Tipleri Ölçeği

Ölçek	n	Min.	Maks.	$\bar{X}$	S.S.	Çarpıklık	Basıklık	α
Nevrotiklik	408	1,00	4,50	2,5437	,58702	,195	-,042	,640
Dışa Dönüklük	408	1,50	5,00	3,8415	,66723	-,355	,041	,798
Açıklık	408	2,00	5,00	3,9208	,61255	-,141	-,155	,711
Geçimlilik	408	1,83	5,00	3,9289	,59972	-,434	,165	,713
Sorumluluk	408	2,00	5,00	4,1908	,62658	-,605	-,130	,824

Araştırmada kullanılan kişilik ölçeğine ait betimsel istatistikler aşağıda sunulmuştur. Nevrotiklik alt boyutunda puanlar 1 ile 4,50 arasında değişmekte olup, ortalama 2,54 (S.S.= 0,59) olarak bulunmuştur. Bu alt boyutun çarpıklık değeri 0,195 ve basıklık değeri -0,042 olup, iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's α) 0,640'tır. Dışadönüklük alt boyutunda puanlar 1,50 ile 5 arasında değişmekte ve ortalama 3,84 (S.S.= 0,67) olarak hesaplanmıştır; çarpıklık -0,355, basıklık 0,041 ve Cronbach's α katsayısı 0,798'dir. Açıklık alt boyutunda puanlar 2 ile 5 arasında olup, ortalama değer 3,92 (S.S.= 0,61), çarpıklık -0,141, basıklık -0,155 ve α katsayısı 0,711'dir. Geçimlilik boyutunda puanlar 1,83 ile 5 arasında değişmekte, ortalama 3,93 (S.S.= 0,60), çarpıklık -0,434, basıklık 0,165 ve iç tutarlılık katsayısı 0,713'tür. Son olarak, sorumluluk alt boyutunda puanlar 2 ile 5 arasında olup, ortalama 4,19 (S.S.= 0,63), çarpıklık -0,605, basıklık -0,130 ve Cronbach's α değeri 0,824 olarak bulunmuştur. Tüm alt boyutlarda elde edilen iç tutarlılık katsayıları, ölçeğin güvenilirliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Korelasyon Sonuçları

Ölçekler	Kişilik Tipleri					
	Alt Boyutlar	Nevrotiklik	Dışa Dönüklük	Açıklık	Geçimlilik	Sorumluluk
Rekreasyonel Hizmetlere Yönelik Davranışsal Niyet	Sosyal Rekreasyon	-,069	,263**	,242**	,217**	,185**
	Fiziksel Rekreasyon	-,131**	,263**	,197**	,115**	,200**
	Sanatsal Rekreasyon	-,051	,220**	,291**	,242**	,219**
	Sağlık Rekreasyonu	-,120**	,199**	,207**	,154**	,211**
	Kültürel Rekreasyon	-,054	,163**	,253**	,169**	,248**
	Turistik Rekreasyon	-,116**	,263**	,247**	,215**	,208**
	Sanal Rekreasyon	,044	,107**	,113**	,084*	,086*
	Orman Rekreasyonu	-,063	,214**	,241**	,154**	,202**

*. 0,05 düzeyinde anlamlılık (2-tailed).; **. 0,01 düzeyinde anlamlılık (2-tailed).; Kendall's tau-b

Kendall's tau-b korelasyon katsayılarına göre kişilik özellikleri ile rekreasyonel hizmet türlerine yönelik davranışsal niyet arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Nevrotiklik kişilik özelliği ile fiziksel (t=-0,131, p<0,01), sağlık (t=-0,120, p<0,01) ve turistik (t=-0,116, p<0,01) rekreasyon türlerine yönelik niyet arasında

negatif ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Diğer türlerle ilişkisi anlamlı değildir veya çok düşüktür. Dışadönüklük, tüm rekreasyonel hizmet türleriyle pozitif ve anlamlı ilişkiler göstermektedir ($p<0,01$); özellikle sosyal ($t=0,263$), fiziksel ($t=0,263$), sanatsal ($t=0,220$) ve turistik ($t=0,263$) türlerle olan ilişkiler dikkat çekicidir. Açıklık kişilik özelliği de tüm türlerle pozitif ve anlamlı ilişkilidir ($p<0,01$) ve en yüksek ilişki sanatsal ($t=0,291$), kültürel ($t=0,253$) ve turistik ($t=0,247$) rekreasyon türleriyle görülmektedir. Geçimlilik boyutu beklenenin aksine tüm rekreasyon türleriyle pozitif ve anlamlı ilişkiler göstermiştir ($p<0,01$); en güçlü ilişkiler sanatsal ($t=0,242$), sosyal ($t=0,217$) ve turistik ($t=0,215$) türlerde ortaya çıkmıştır. Sorumluluk özelliği ise tüm rekreasyon türleriyle pozitif yönde anlamlı ilişkiler göstermiştir; özellikle kültürel ($t=0,248$), sanatsal ($t=0,219$) ve sağlıkla ilişkili ($t=0,211$) türlerde bu ilişki daha belirgindir. Genel olarak, dışadönüklük, açıklık ve sorumluluk kişilik özelliklerinin birçok rekreasyonel hizmet türüne yönelik davranışsal niyeti ile olumlu yönde ilişki gösterdiği söylenebilir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, kişilik özellikleri ile bireylerin çeşitli rekreasyonel hizmet türlerine yönelik davranışsal niyetleri arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma bulguları, bazı kişilik boyutlarının belirli rekreasyon türleriyle anlamlı ilişkiler gösterdiğini ortaya koymuştur. Elde edilen sonuçlar, bireysel psikolojik farklılıkların boş zaman tercihlerinin ve katılım eğilimlerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynadığını vurgulayan literatürle büyük ölçüde örtüşmektedir. Yapılan analiz sonuçlarına göre, nevrotiklik kişilik özelliği ile fiziksel, sağlık ve turistik rekreasyon türlerine yönelik davranışsal niyet arasında negatif ve anlamlı ilişkilerin bulunması, bu kişilik özelliğinin temel özellikleri olan kaygı, içe dönüklük ve duygusal dengesizlikle ilişkilendirilebilir. Bu durum, nevrotik bireylerin yoğun sosyal etkileşim veya fiziksel katılım gerektiren etkinliklerden kaçınma eğiliminde olduklarını ortaya koyan literatür bilgisiyle tutarlıdır (Özgen, 2016). Ayrıca Amichai-Hamburger ve Ben-Artzi (2000), nevrotik bireylerin sosyal temas yerine internet gibi bireysel ortamlara yöneldiklerini ifade etmiştir. Bu sonuçlar, nevrotik bireylerin topluluk temelli rekreasyonel etkinliklere katılma niyetlerinin neden düşük olduğunu anlamlandırmada önemlidir. Dışadönüklük kişilik özelliği ile tüm rekreasyon türleri arasında pozitif ve anlamlı ilişkilerin bulunması beklenen bir sonuçtur. Dışadönük bireylerin sosyalleşmeye açık, enerjik ve yeni deneyimlere istekli olmaları; sosyal, fiziksel, sanatsal ve turistik etkinliklere yönelik yüksek davranışsal niyetleri ile örtüşmektedir (Turan, Şahin ve Altın, 2018; Kwon ve Park, 2016). Bingöl ve Akoğlan Kozak (2021) da macera turizmine katılan bireylerin çoğunluğunun dışadönük özellikler taşıdığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde, dışadönük bireylerin festivallere katılma, gezi ve spor yapma gibi sosyal yönü kuvvetli etkinliklerde daha aktif oldukları farklı çalışmalarda da vurgulanmıştır (Paslı, 2017; Kim vd., 2015). Açıklık kişilik boyutunun da tüm rekreasyon türleriyle pozitif ve anlamlı ilişkiler göstermesi, bu bireylerin sanatsal, kültürel ve turistik deneyimlere olan açıklıklarıyla açıklanabilir. Yaratıcılığa, yeniliğe ve estetik duyarlılığa önem veren bireylerin, bu tür rekreasyonel faaliyetlere daha yatkın olması beklenmektedir. Bu sonuç, açıklık kişilik özelliğinin eğitsel ve kültürel içerikli boş zaman etkinlikleriyle olan güçlü bağımlı desteklemektedir. Geçimlilik (uyumluluk) boyutunun tüm rekreasyon türleriyle pozitif ve anlamlı ilişkiler göstermesi dikkat çekici bir bulgudur. Özellikle sanatsal, sosyal ve turistik etkinliklerle olan ilişkilerin görece daha yüksek olması, bu kişilik özelliğine sahip bireylerin iş birliğine açık, başkalarıyla uyum içinde hareket etmeye istekli ve empatik bireyler olmalarıyla açıklanabilir. Geçimli bireyler, sosyal bağ kurmayı kolaylaştıran ve birlikte katılımı destekleyen rekreasyon türlerine daha fazla ilgi göstermektedir. Bu durum, grup temelli, paylaşım ve iletişim gerektiren etkinliklerde bu bireylerin daha istekli olabileceğini göstermektedir. Sorumluluk özelliği de tüm rekreasyon türleriyle pozitif yönde anlamlı ilişkiler göstermektedir. Özellikle kültürel, sanatsal ve sağlıkla ilişkili türlerdeki yüksek korelasyonlar, sorumluluk sahibi bireylerin planlı, düzenli ve bilinçli yaşam tarzlarını sürdürme eğilimleriyle uyumludur. Öz denetimle ilişkilendirilebilecek bu özellik, bireyleri gelişimsel ve sağlığa katkı sunan etkinliklere yönlendirmektedir. Özsoy, Dindar ve Arsu'nun (2023) dalış sporcuları üzerine yaptıkları çalışmada, bu bireylerin öz denetim puanlarının yüksek bulunması da bu yorumu destekler niteliktedir. Nitekim dalış sporu bir macera rekreasyon hizmeti olarak düşünüldüğünde, ilgili çalışmadaki öz denetim kavramının da sorumluluk kavramıyla bir arada değerlendirilebileceği; planlama, dikkat, güvenlik kurallarına uyum ve ekipman kullanımında gösterilen titizlik gibi özelliklerin her iki kavramın ortak davranış örüntülerine işaret ettiği söylenebilir. Bu bağlamda, sorumluluk kişilik özelliği yüksek bireylerin, yalnızca geleneksel değil, aynı zamanda macera temelli rekreasyon türlerine karşı da olumlu davranışsal niyet geliştirmeleri beklenebilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, dışadönüklük, açıklık, geçimlilik ve sorumluluk kişilik özellikleri, birçok rekreasyonel hizmet türüne yönelik davranışsal niyet ile ilişkili bulunmuştur. Bu sonuç, bireyin kişilik özellikleri ile boş zaman tercihleri arasında belirleyici olduğunu vurgulayan literatürle büyük ölçüde örtüşmektedir (Turan, Şahin ve Altın, 2018; Kim vd., 2015; Paslı, 2017). Geçimlilik özelliğinin sosyal yönü

güçlü olan etkinliklerle olan güçlü ilişkisi, grup dinamiklerinin öne çıktığı rekreasyon türlerinde bu kişilik boyutunun belirleyici bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Bu bulgular, rekreasyon hizmetlerinin planlanması ve bireye özgü olarak sunulması sürecinde kişilik temelli farklılıkların dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Katılımcıların kişisel eğilimlerinin belirlenmesi, daha doyurucu ve etkili rekreasyonel deneyimlerin sunulmasına olanak sağlayacaktır.

Öneriler

Çalışmanın bulgularına ve elde edilen sonuca göre kişilik özelliklerine göre rekreasyon tasarımı yapılmalıdır. Bu bağlamda, Rekreasyon hizmetleri planlanırken katılımcıların kişilik özellikleri dikkate alınmalıdır. Örneğin; dışadönükler için grup sporları ve sosyal etkinlikler, deneyime açık bireyler için kültürel ve sanatsal etkinlikler, sorumluluk düzeyi yüksek bireyler için düzenli spor programları, nevrotiklik düzeyi yüksek bireyler için stres azaltıcı yoga/meditasyon gibi faaliyetler tasarlanabilir. Ayrıca Davranışsal Niyetleri güçlendirecek stratejiler geliştirilmelidir. Bu bağlamda bireylerin rekreasyona katılma niyetlerini artırmak için tutumları (olumlu fayda algısı), sosyal normları (arkadaş, aile ve toplum desteği) ve algılanan kontrolü (erişilebilirlik, fiyat, zaman uygunluğu) destekleyen politikalar uygulanmalıdır. Örneğin; uygun fiyatlı üyelikler, toplu etkinlik duyuruları, sosyal medya üzerinden teşvik edici kampanyalar niyeti güçlendirebilir. Elde edilen bulgular göstermektedir ki, Turizm ve Rekreasyon hizmetlerinde pazarlama yaklaşımları bireylerin kişilik tipleri dikkate alınarak yapılmalıdır. Rekreasyon hizmet sağlayıcıları, katılımcıların kişilik tiplerine göre farklılaştırılmış pazarlama stratejileri geliştirmelidir. Sosyal medya reklamları, kişilik odaklı içeriklerle kişilerin ilgisini çekebilir (örneğin maceracı bireyler için ekstrem sporlar, uyumlu bireyler için aile dostu etkinlikler). Politika ve Planlama açısından ele alındığında yerel yönetimler ve turizm sektörü, toplumun farklı kişilik özelliklerine hitap eden geniş kapsamlı rekreasyon alanları ve etkinlikler sunmalıdır. Katılımcı profilleri araştırılarak, rekreasyon alanlarının çeşitliliği artırılabilir. Akademik Araştırmalar bağlamında ise Rekreasyon tercihleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri ölçen ampirik çalışmalar artırılmalıdır. Farklı yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik gruplarda davranışsal niyet – kişilik – rekreasyon ilişkisi incelenmelidir.

Kaynakça

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50 (2), 179–211.
- Amichai-Hamburger Y., Ben-Artzi E. (2000). The relationship between extraversion and neuroticism and the different uses of the internet. *Computers in Human Behavior*, 16, 441–449
- Armitage, C. J., ve Conner, M. (2001). Efficacy of the theory of planned behaviour: A meta-analytic review. *British Journal of Social Psychology*, 40(4), 471–499. <https://doi.org/10.1348/014466601164939>
- Bingöl, S., ve Akoğlu Kozak, M. (2021). Türkiye’de Macera Turisti Tipolojisi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 909–926.
- Çomü (2025) <https://ubys.comu.edu.tr/BIP/BusinessIntelligence/Students/TotalStudents> Erişim Tarihi: 10.07.2025.
- Ersöz, S., Pınarbaşı, M., Türker, A.K., Yüzükırmızı, M. (2009). “Hizmet Kalitesinin Servqual Metodu İle Ölçümü Ve Sonuçlarının Yapısal Eşitlik Modelleri İle Analizi: Öğretmen Evi Uygulaması”. *International Journal of Research&Development*, 1(1): 19-27
- Fishbein, M., ve Ajzen, I. (1975). *Belief, Attitude, Intention, and Behavior: An Introduction to Theory and Research*. Addison-Wesley.
- Fishbein, M., ve Ajzen, I. (2010). *Predicting and changing behavior: The reasoned action approach*. Psychology Press.
- Hazar, A. (2009). *Rekreasyon ve animasyon*. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Iso-Ahola, S. E. (1980). *The social psychology of leisure and recreation*. Wm. C. Brown Company Publishers.
- John, O. P., ve Srivastava, S. (1999). The Big Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. In L. A. Pervin ve O. P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (Vol. 2, pp. 102–138). Guilford Press.

- Judge, T. A., ve Ilies, R. (2002). Relationship of personality to performance motivation: A meta-analytic review. *Journal of Applied Psychology*, 87(4), 797–807. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.87.4.797>
- Kabakulak, A., Başar, B., ve Soybalı, H. H. (2020). Rekreatif etkinliklerin seçiminde kişilik özelliklerinin etkisi: Turizm rehberliği öğrencileri üzerine bir araştırma. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 3(2), 74-89.
- Karaküçük, S. (2014). *Rekreasyon: Boş zamanları değerlendirme*. Gazi Kitabevi.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar ilkeler teknikler*. Nobel Yayınevi
- Kim, Y.-H., Kim, D.-J., Kim, E.-J., Yeoun, P.-S., Choi, B.-J., ... Kim, Y.-S. (2015, June 30). The Preference Analysis of Forest Therapy Program with regard to MBTI Personality Types. *Korean Journal of Environment and Ecology*. Korea Society of Environment and Ecology.
- Kwon, B. ve Park, E. (2016). MBTI'ye Göre İnsanların Kişilik Tipleri ile Turist Davranışları Arasındaki İlişki. *Uluslararası Yönetim, İşletme ve Ekonomi Dergisi*, 3 (1), 23-31.
- McCrae, R. R., ve Costa, P. T. (1987). Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(1), 81–90.
- McCrae, R. R., ve Costa, P. T. (1997). Personality trait structure as a human universal. *American Psychologist*, 52 (5), 509–516.
- McCrae, R. R., ve Costa, P. T. (1999). A five-factor theory of personality. In L. A. Pervin ve O. P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (2nd ed., pp. 139–153). Guilford Press.
- Özgen, F. (2016). *Spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ile kişilik ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bilim Dalı.
- Özsoy, D., Dindar, M. D., ve Arsu, Ö. (2023). Dalış sporcularının kişilik özelliklerinin incelenmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 153-162.
- Paslı, M.M. (2017). *Maçka Altındere vadisi milli parkının rekreasyonel potansiyelinin belirlenmesi ve turizm etkinliklerine katılan kişilerin kişilik tiplerine göre memnuniyet düzeylerinin ölçülmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rekreasyon Yönetimi Ana Bilim Dalı.
- Şimşek M. Şerif, T. Akgemci ve A. Çelik. (2001). *Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Turan, H., Şahin, İ., ve Altın, E. N. (2018). Ortaöğretim Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri ve Boş Zaman Değerlendirme Tercihlerinin Değerlendirilmesi (Kocaeli Örneği). *Turkish Studies (Elektronik)*, 13(19), 1807-1820.